TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 8, Sayı: 28, Mart 2021, s. 180-199

Davut ERTEM

MEB, İslam Tarihi ve Sanatları, dvtrtm@hotmail.com

ALİ SALÂHADİN YİĞİTOĞLU'NUN AŞKIN SESİ ADLI MUHTASAR DÎVÂN'INDA YER ALMAYAN ŞİİRLERİ¹

Özet

Şiirlerinde çoğunlukla Salâhî, mahlasını kullanan Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşamış Dîvân şiir geleneğine bağlı olmakla beraber yeni şiir anlayışından da yararlanmış bir şairdir. Bezmi Alem, İstanbul, Davut Paşa Sultanileri, Darü'l Muallimin ve Pertevniyal Lisesinde Arapça, Farsça, Türkçe ve Edebiyat muallimlikleri yapmıştır. 1936'da kendi isteği ile emekli olmuş, 31 Aralık 1939 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Salâhî, Arapça ve Farsçadan eser tercüme edecek kadar bu dillere hâkim, mensur, manzum çok sayıda eser bırakan velût bir şairdir. Dokuz adet şiir defterinden seçilen şiirleri öğrencileri tarafından *Aşkın Sesi* adlı muhtasar bir Dîvân'da toplanmıştır. Salâhî'nin kimi şiir ve yazıları İslamcılık akımından etkilenen Mehmet Akif ve arkadaşlarının etrafında toplandığı Sebilür-Reşad'da yayımlanmıştır. Bu makalenin konusunu Salâhî'nin hayatı, şairliği, eserleri ve *Aşkın Sesi* adlı muhtasar Dîvân'ında yer almayan şiirleri teşkil etmektedir. Çalışmada Salâhî'nin hayatı, şairliği ve eserleri üzerinde durulmuş sonrasında söz konusu şiirlerin transkripsiyonlu metinleri vezinleri ile birlikte verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ali Salâhaddin, Muhtasar Dîvân, Şiir Defterleri, Mecmualar

ALİ SALÂHADİN YİĞİTOĞLU'S POEMS WHICH WERE NOT INCLUDED IN DÎVÂN CALLED AŞKIN SESİ

Abstract

Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, who mostly used the pseudonym Salâhî in his poems, is a poet who lived in the late nineteenth and early twentieth centuries, although adhered to Dîvân poetry but also benefited from the new poetry understanding. He

¹ Bu makale "Salâhî'nin Dîvân'ı ve Nuhbetü'l-Emsâl Şerhi" adlı hazırlanmakta olan doktora tezimizin bir kısmından üretilmiştir.

taught Arabic, Persian, Turkish Language and Literature at Bezmi Alem, Istanbul, Davut Paşa, Darü'l-Muallimin and Pertevniyal Highschools. He got retired at his own request in 1936. He died in Istanbul in 1939. Salâhî is a prolific poet who has mastered these languages enough to translate works from Arabic and Persian and left many works in prose poetry. His poems selected from nine poetry notebooks were collected by his students in concise Dîvân called Aşkın Sesi. Some of Salâhî's poems and writings were published in Sebilür-Reşâd, were Mehmet Akif and his friends who were influenced by Islamism, gathered. The subject of this article is Salâhî's life, poetry, and works and poems that are not included in the concise Dîvân named Aşkın Sesi. In the study the life, poetry and works of Salâhî were emphasized, and then the transcribed text of these poems were given together with their meter.

Keywords: Ali Salâhaddin, concise Dîvân, Poetry notebooks, Magazines.

GİRİŞ

Dîvân şiir geleneğinin yeni anlayışlar tarafından tamamıyla kuşatıldığı XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılda yaşayan ve çok sayıda şiir defteri bırakmış üretken bir şair olan Salâhî mahlaslı Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, şiir defterlerini yayımlamamış bu şiir defterlerinden seçki niteliğinde muhtasar bir Dîvân oluşturmuştur. Bu Dîvân'ın adını da öğrencileri *Aşkın Sesi* ² koymuştur. *Aşkın Sesi* adlı Dîvân'ının isim ve yayımlanış öyküsünü Dîvân'ın hemen başında "Birkaç Söz" ³ başlığı altında ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Ayrıca bu ön sözde birçok eserinin meşhur Sultan Ahmet yangınında yandığını da ifade etmiştir.

Ali Salâhaddin'in yegâne matbu şiir kitabı *Aşkın Sesi* adlı Dîvân'ı, gelenekten farklı olarak adı konmuş bir Dîvân'dır. Dîvân Suhulet Matbaası tarafından 1925'te İstanbul'da eski harflerle basılmıştır. Dîvân'da kaside, mesnevi, gazel, şarkı, murabba, şarkı, muhammes, tahmis, müseddes gibi klasik nazım şekilleri ile sınırlı sayıda da olsa Batı'dan alınan sone, rimes croisées (çapraz diziliş), rimes embrassées (sarma uyak) gibi nazım şekilleri kullanılmıştır. Bu Dîvân, Salâhî'nin başka şiir defterlerinden şiirler seçilerek oluşturulmuş muhtasar bir Dîvân hüviyetindedir. *Aşkın Sesi* dışında yayımlanmış manzum herhangi bir eseri yoktur. Elektronik ortamda yaptığımız taramada Fevziye Abdullah Tansel'in makalesinde sözünü ettiği dokuz şiir defteri ile *Ravzatü'l-İhlâs* adlı manzum eserine ulaşamamıştır. Ancak araştırmalarımız sonucunda muhtasar Dîvân'ında yer almayan, *Sırât-ı Müstakîm*'de sonraki adıyla *Sebilü'r-Reşâd*'da yayımlanmış iki muhammes ve iki kasidesine, *Beyânü'l Hak Mecmuası*'nda yayımlanmış kısa bir mesnevisine ve İ.B.B Atatürk Kitaplığı'nda "Bel-mtf-07-1224" arşiv no ile kayıtlı kaside nazım şekliyle yazılmış bir mersiyesine ulaşılmıştır. Ayrıca Fevziye Abdullah Tansel'in Ali Salâhî'nin şiir defterlerinden alıp makalesinde yer verdiği şiirler de bu çalışmamıza dahil edilmiş böylelikle Salâhî'nin ulaşılabilen şiirleri derli toplu bir şekilde tasnif edilmeye gayret edilmiştir.

² Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, *Aşkın Sesi*, Suhulet Matbaası, İstanbul, 1341

³ Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, *Aşkın Sesi*, Suhulet Matbaası, İstanbul, 1341, s.4-5.

Ali Salâhaddin Yiğitoğlu'nun Hayatı

Ali Salâhuddin Yegitoğlu, Mülga Maarif Nezareti Teftiş ve Muayene Encümeni azalığından mütekaid Hüseyin Hüsnü Bey'in oğludur. 1877'de İstanbul'da doğdu. Kadırga Rüştî Mektebinde ve İstanbul Mülki İdadisinde okuyarak şehâdetname aldı. Hususi surette Arabi ve Farsî tahsil etti. Fransızca da okudu. Teftiş ve Muayene Encümeni Kalemine girdi. Ayasofya ve Beyazid Rüşdi'lerinde yazı ve Türkçe talim etti. Kütüphaneler müfettişliğinde, tedrisatı tadiye ve aliye mümeyyizliklerinde, Bezmi Alem , İstanbul, Davudpaşa Sultanileri, Darül Muallimin ve Pertevniyal Lisesi Arabi, Farsî, Türkçe ve Edebiyat muallimliklerinde bulundu. Teşrinievvel 1936'da kendi ihtiyarı ile tekaüd edildi.⁴

İbnü'l emin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*'nde Ali Salâhî'nin devlet kademelerindeki çeşitli memurluk ve farklı mekteplerdeki muallimlik görevlerini saydıktan sonra çevresinde bulunan ve onu etkileyen şahsiyetlere kısaca değinmekle geçmiş ancak Sadettin Nüzhet Ergün *Türk Şairleri*'nde bu mevzuda biraz daha ayrıntıya girmiştir.

Ali Salâhaddin, önce babasından istifade etti. Bazı mekteplerde yazı hocalığı da yapan Haşan Hüsnü Bey iyi bir hattat olduğu kadar kitabeti de düzgün bir adamdı. Ali Salâhaddin'in güzel yazı yazmasında babasının büyük tesirleri olmuştur. Sonra sudurdan ve Meclisi maarif azasından Esad Efendi'den Arapça okudu. Yemen âlimlerinden Şeyh Mehmed San'avî, Musikisinaş ve şair Musullu Hafız Osman gibi şahsiyetlerden ve bilhassa meşhur Hacı Zihni Efendi'den de büyük istifadeler etti. Esad Efendi'den Farsça da öğrenmiş ve Hafız Dîvân'ını tamamiyle ondan okumuştur. Encümeni teftiş ve muayene azasından Mülkiye Fransızca muallimi Lavası'den de Fransızca öğrendi.⁵

Salâhî'nin, Arap ve Fars lisanlarından iyi anladığını, bu lisanlarla yazmış olduğu şiirlerinden ve çevirilerinden anlıyoruz. Nitekim İbnülemin Mahmut Kemal İnal de Ali Salâhaddin hakkında *Son Asır Türk Şairleri*'nde "Arab ve Furs lisanlarında nazm ve nesre muktadir olanlardan idi."⁶ şeklinde bir değerlendirme yapmıştır

Hakkında yazılan biyografik kaynaklardan yola çıkarak Ali Salâhaddin'in hayat çizgisi ile yetiştigi çevreyi incelediğimizde başta babası Hüseyin Hüsnü Bey olmak üzere fikri ve manevi olgunlaşmasında Hacı Zihni Efendi, Esad Efendi, Hafız Osman ve Abdullah Hasib'in öne çıkan isimler olduğunu söylenebilir. Salâhî'nin milletin irfân hocası olarak nitelendirdiği ve Meşâhirü'n-Nisâ eseriyle tanınan, Halvetiye tarikatına mensub Zihni Efendi'nin ölümü dolayısıyla Dîvân'ında yer verdiği mersiyesinde⁷ ona karşı hayranlığını dile getirmiştir.

Onun ilk şiirleri Halil Edib'in mecmuasında intişar etti. 1908 inkılâbından sonra Refei Avni'nin neşrettiği haftalık *Meram*'da da şiirleri neşretti. Bu mecmuanın edebî muharrirliğini de yapıyordu. Sonra *Misbah*, *Beyânü'l-Hak*, *Sırâtı Müstâkîm* gibi mecmualarda bazı şiir ve nesirleri çıktı.⁸

İslamcılık fikrine bağlı Mehmed Âkif ve arkadaşlarının eserlerinin basıldığı *Sırât-ı Müstakim*, daha sonraki adıyla *Sebilü'r- Reşâd*'da şiirleri yayımlanan Ali Salâhaddin'de, özellikle de *Aşkın Sesi* adlı Muhtasar Dîvân'ında yer alan İslam tarihi ile ilgili manzum

⁴ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, 3. Cilt, s. 1609.

⁵ Sadettin Nüzhet Ergün, *Türk Şairleri*, Suhulet Matbaası, İstanbul, 1936, 1.cilt, s. 463.

⁶ İnal, a.g.e., s. 1609.

⁷ Yiğitoğlu, a.g.e., s.51.

⁸ Ergün, a.g.e., s. 463.

hikayelerinde ve Milli Mücadele temalı şiirlerinde Mehmed Akif üslûbunun tesirleri açıkça görülür.

Yetiştigi kültürel çevre, ders aldığı hocalar Salâhî'yi son derece velût ve başarılı bir şair kılmıştır. Dîvân edebiyatı şiir geleneğinin inkıza yüz tuttuğu XX. yüzyılın ilk yarısında yaşayan ve döneminin şâirleri arasında dinî, tasavvufî ve ahlâkî şiirin unutulmaması icap eden önemli temsilcilerinden biri olan Salâhî'nin vefat yeri, tarihi ve son demleri ile ilgili olarak Fevziye Abdullah Tansel makalesinde şu bilgilere yer vermiştir:

Dâvud Paşa, Üsküdar Orta Mektebi ile, İstanbul Kız Lisesi'nde, Erkek Muallim Mektebi'nde, Hayriyye ve Pertevniyâl liselerinde Türkçe ve Edebiyât hocalığı etmiştir. 1936'da, elli dokuz yaşında iken, kendi isteği ile, Pertevniyâl Lisesi'nden emekli'ye ayrıldığını biliyoruz. Akciğer kanserinden muztarıbtı; İstanbul'da, Gurebâ Hastahanesi'nde, 19 Zi'lkade, 1358 (31 Aralık, 1939)'da vefât etmiştir. Merkez Efendi Mezarlığı'nda gömülüdür!.⁹

Şairliği

Salâhî, Klasik Türk şiir zevki ve kültürünün ve Tanzimat sonrasını önceki dönemlerden ayıran modernleşmeye özgü Türk şiir zevki ve kültürünün sunduğu imkânlarından birlikte yararlanmışır. *Aşkın Sesi* adlı muhtasar Dîvân'ında Batıdan alınan sone nazım şekli ile bir şiir, çapraz diziliş diye tanımlanan “rimes croisées” nazım şekliyle de iki şiir yazmıştır. Aruz vezniyle klasik nazım şekillerinden murabba, muhammes müseddes gibi türleri kullanmakla beraber bu nazım şekillerinde yapı olarak değişikliğe gitmiş nazım şekillerindeki bu yenilik Tanzimat döneminde başladığı için Tanzimata özgü diyebileceğimiz her bendi kendi içinde uyaklı murabba, muhammes ve müseddesler yazmıştır. Tanzimat sonrası başlayan şiirdeki yeni anlayışın gereği olarak bazı gazellerinde ise içerik olarak değişikliğe gitmiş, başlığı ve konu bütünlüğü olan gazeller yazmıştır. Aynı şekilde gelenekten farklı olarak her beyti kendi içinde uyaklı mesnevi nazım şekliyle ancak içerik olarak kaside ve gazeli andıran şiirler de yazmıştır.

Klâsik Türk şiiri iyice gözden düştüğü ve temsilcilerine ancak istisnâ ölçüde rastlanan XX. yüzyılda yaşayan Salâhî, gelenekten ayrı düştüğü hususlardan biri de soyut ve bireysel temalardan sosyal temalara yönelmesidir. Salâhî, XX. yüzyıl dinî-tasavvufî şiirin temsilcisi olarak Dîvân şiir geleneğinden farklı olarak yaşadığı dönemin tarihi hadiselerine tanıklık etmiş ve adeta döneminin fotoğrafını çekmiştir. Milli Mücadele temalı *Dumlupınar Şehîdlerine*¹⁰, *İzmir'e Kavuştuk*¹¹, *Şanlı Ordu*¹² ve *Hasbihâl-i Hilâl*¹³ gibi şiirleri dinî ve milli duyarlılıkla yazılmıştır. Vatan, bağımsızlık, zafer coşkusunun vurgulandığı bu şiirlerinde Mehmet Akif ve Namık Kemal'in coşkun üslûplarından etkilenme vardır.

Yeni anlayışın gereği olarak realiteye uymayan tasvirler yerini gerçekçi tabiat tasvirleri, yaşanan mekanların tasvirine bırakmıştır. Bu hususa örnek olarak *Aşkın Sesi* adlı muhtasar Dîvân'da Salâhî'nin Lâle Devri'nin meşhur mesire mekanlarından olan Göksu'ya öğrencileri ile beraber yaptıkları gezintiyi Nedimâne bir üslûpla anlattığı *Bir Tenezzüh Hatırası*¹⁴ şiiri

⁹ Fevziye Abdullah Tansel, XX. Asrın Unutulmaması Gereken Şairlerinden Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, Ankara, 1973, S.3, s.266.

¹⁰ Yiğitoğlu, a.g.e, s.20-21.

¹¹ a.g.e, s.21-22.

¹² a.g.e, s.22-23.

¹³ a.g.e, s.25-26.

¹⁴ a.g.e, s.74-75.

verilebilir. Şiirlerinde yer yer Nabi, Nedim, Fuzuli, Şeyh Galip, Namık Kemal ve Mehmet Akif tesirleri görülür.

Daima aruzu, klasik nazım şekillerini kullanan, hece vezni ile bir tek şiiri bile bulunmayan Ali Salâhi'yi şâirliği bakımından ayakta tutan tarafı, tasavvufî, dinî ve ahlâki fikirleri içine alan şiirleridir; işlediği fikirler dolayısıyla, dili ağırdır. Yetiştigi, sonraları da içinde bulunduğu çevre ve dinî, felsefî eserlerin en üstünlerini seçerek çok okuması dolayısıyla edindiği bilgiler, onu, bu yolda yazdığı şiirlerde başarıya ulaştırmıştır. Bu sebeple Ali Salâhaddin'e XX. asrın ilk yarısında yaşayan şâirler arasında, dinî, tasavvufî ve ahlâki şiirin temsilcilerinden olarak yer vermek lâzım geldiğini unutmamalıyız.¹⁵

Eserleri

1. Aşkın Sesi (MuhtasarDîvân)

Ali Salâhi'nin, kendi el yazısı ile eserlerini içine alan dokuz defteri bugün elimizde bulunmaktadır. *Aşkın Sesi* adlı kitabı basılncaya kadar, dolayısıyla 1925'e kadarki şiirlerini bu defterlere yazdığı anlaşılmaktadır. *Aşkın Sesi*, bu defterlerdeki şiirler arasından seçilenlerin bir araya getirilmesiyle hazırlanıp yayımlanmıştır; bu kitapta toplanılan şiirlerden bâzıları, sözünü ettiğimiz bu defterlerde bulunmadığına göre, bunların, muhtelif mecmua sütunlarında kalan şiirleri arasından seçilmiş, veya bir başka yere kaydettiği şiirler olduğu düşünülebilir.¹⁶

Aşkın Sesi adı verilen Dîvân'ı üç bölüme ayırmak mümkündür. Birinci bölümün başında, Tevhid-i Bâri, Na't-i Nebevî ve Hz. Ali hakkındaki şiirlerden sonra, farklı tema ve konularda şiirler yer almaktadır. Gazeliyyât adını verdiği ikinci bölümde gazeller kâfiyelerinin son harflerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Üçüncü bölümde yalnız Farsça gazel ve tahmisler bulunmaktadır. Gazelleri dışında bütün şiirlerin sonunda yazıldıkları tarihler vardır. Birinci bölümde 48, ikincide 45, üçüncüde 12 şiir toplamda, 105 şiirin Dîvân'da mevcut olduğu söylenebilir.

2. Ravzatü'l-İhlâs

Ali Salâhi'nin yukarıda sözü edilen dokuz şiir defterinden biri de *Ravzatü'l-İhlâs* adlı defterdir ki Salâhi, bu defterinde edindiği dinî, tasavvufî bilgilere kendi düşünce ve duygularını da katarak, Fevziye Abdullah Tansel'i deyişiyle on dokuz İslâm büyüğünü canlandırmağa çalışmıştır.¹⁷

Tansel makalesinde *Ravzatü'l-İhlâs* 'ın içeriği ile ilgili şu bilgilere yer vermiştir:

Hazret-i Muhammed ve âilesi, Halifeler, tarikat kurucuları ve şeyhler, evliyâlar, kısaca söylersek İslâm dininin büyük ve meşhur şahsiyetleri için yazdığı şiirleri bu defterde buluruz. Geylânî, Seyyid Ahmedü'l-Bedevisi, Seyyid İbrâhimü'd-Desûki, Mevlânâ Celâleddin Rumi, Ebu Bekr Şiddîk, Hz. Osmân, Bahâeddin Nakşibend, "Aziz Mahmud Hüdâyî, Hacı Bektaş Veli, Uveyse'l-Karani, Muhyiddin Arabi, Ebu'l-Hasan Aliyyü'l-Şâzili, Ömerü'l-Halveti, Hacı

¹⁵ Tansel, a.g.m., s.282.

¹⁶ a.g.m., s. 266.

¹⁷ a.g.m., s. 266.

Bayrâm Veli, İmâm-ı Azam Numân b. Sâbit, Hz. Halid, Sadeddin Cubbâvi hakkındaki şiirler gelmektedir.¹⁸

3. Mehâsin-i Ahlâk

Mensur eserlerinden yalnız biri, Hâfız Osman'ın takrizini ihtivâ eden *Mehâsin-i Ahlâk* basılmıştır. Eser, 1908 yılında Matbaa-i Kütübhan-e Cihan tarafından yayımlanmıştır. *Mehâsin-i Ahlâk*, Ali Salâhaddin'nin yayımlanan ilk eseridir. Başında Musullu Hâfız Osman'ın manzum-mensur Arapça takrizinden sonra yazarımızın mukaddimesi yer alır.

Ali Salâhaddin, *Mehâsin-i Ahlâk'ta* insânı insan yapan, olgunlaştıran ahlâkın iyi ve güzel yönlerini anlatan mefhumları bâzan doğrudan doğruya, bâzan da aksi cihetten ele almıştır. Ahlâkı güzelleştiren şeylerin neler olduğuna dâir bilgi vermek, kendileri ve toplum için nasıl kimselerin faydalı ve iyi sayılabileceğini anlatmak düşüncesiyle yazılan Mehâsin-i Ahlâk, ifâde bakımından, çağdaşlarıninkine göre oldukça ağır, Arabça, Farsça kelime ve kâidelerle yüklüdür; yer yer seci'li ibâre ve cümlelere de rastlarız.¹⁹

Tezkire yazarlarının eserleri ile ilgili değerlendirmelerine baktığımızda ve incelediğimiz iki eseri baz aldığımızda Ali Salâhaddin'in genel manada manzum ve mensur eserlerinde ahlaki bir gaye güttüğü göze çarpar.

4. Nuhbetü'l-Emsâl

Sadettin Nüzhet Ergun sözünü ettiği ve üzerinde çalıştığımız Arapça atasözleri ile ilgili eser Ali Salâhaddin'in *Nuhbetü'l-Emsâl* isimli eseridir ve Ahmed Meydani'nin 5000 Arap atasözü ihtiva eden Mecmaü'l- Emsal'inden seçmiş olduğu yaklaşık bin meselin nazmen tercümesinden ibarettir. Ali Salâhaddin bu eserinde bazı mesellerin çıkış öykülerine de yer vermiştir. Bu meselleri kısaca tercüme ettikten sonra mesellerle ilgili aruz ölçüsü ile bazen birer beyit bazen birer dördlük şiir yazmıştır. Eser bu yönüyle telif eser özelliği gösterir.

5. Tercüme Eserleri

Tercüme eserleri biri hariç Arapçadan Türkçeye çeviri şeklindedir. Bu tercüme eserlerin bir kısmı Ankara Milli Kütüphanede bir kısmı da Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlıdır. Salâhi'nin Arapçadan çevirdiği tercüme eserleri şunlardır:

Füsusü'l-Hikem Tercümesi, İbn-i Farız Dîvân-ı Tercümesi, Nuhbetül Emsal, Tedbiratü'l- İlahiye fî Islahi'l- Memleket'il-İnsaniye, Tercüme-i İnşâüd-Devahir, Tercüme-i Akilletü'l- Müstevfiz, Tehzibi'ş-Şiyem fî Nazmi'l-Hikem, Şerhü'l Esmâ'l Hüsnâ.

Salâhi'nin Arapçadan dilimize çevirdikleri arasında, İbni Fâriz Dîvânının tamamıyla tercüme ve şerhi, Nesefi'nin *İbn Teymiye Reddiyyesi* ile Muhyiddin Arabî'nin *Fütühât-ı Mekkiyye*'sinden bâzı parçaları, son zamanlarında birçok Arabça atasözlerini nazm şeklinde tercümesi de vardır.²⁰

Salâhi, Acem edebiyatının mutasavvıf en ünlü şâirlerinden Molla Câmi'nin Vahdet-i Vücut hakkındaki rubâlerini, Türkçeye nesir olarak terceme ve şerhetmeğe de çalışmıştır;

¹⁸ a.g.m., s. 266.

¹⁹ Tansel, a.g.m., s. 266.

²⁰ Ergün, a.g.e., s. 463.

tamamlanamadığı anlaşılan bu tercemeleri, bize verilen evrâkı arasında, kabı kahverengi bir defterde, yirmibeş sayfadan ibârettir. Bu, H.Ritter'in, İslâm Ansiklopedisi'nde Câmî maddesinde kaydettiği, *Risâle der-Rubâiyât ki hod fermude-end*' in tercemesi olabilir.²¹

MUHTASAR DÎVÂN'DA YER ALMAYAN ŞİİRLER

1.Sebîlü'r-Reşâd Mecmuâsında Yayımlananlar

Kasideler

Salâhî'nin muhtasar Dîvân'ı dışında dışında Sebîlü'r-Reşâd mecmuasında neşredilen iki kasidesi vardır.

Bu kasidelerden birini Trablusgarp Savaşı'nda İtalya'nın Libya topraklarını işgale başlaması üzerine bölgeye gelen Enver Bey komutasındaki Osmanlı subayları ile birlikte İtalyanlara karşı direnişi örgütleyen ve Senusiye tarikatının kurucusu Ahmed eş-Şerif, es-Senusi'ye Kıta-yı kebire uyak düzeni şeklinde yazmıştır. Öteki kasidesini ise İslam tarihinin trajik vakalarından Kerbela hadisesi münasebetiyle Hz. Peygamberin torunu Hz. Hüseyin'e yazmıştır

Trablusgarb Mücâhidîniñ Pişvâ-yı Muazzamı Şeyh Senüş-i Kebir Hâzretlerine

1.²²

(mef ū lü/ fâ i lâ tün/ mef ū lü / fâ i lâ tün)

- 1 Ey Öunsur-ı necîbiñ bir dürr-i şâh-vârı
Sensiñ bugün şuÖâi enzârı ibtişârıñ
- 2 Senden doğarsa çok mu encüm kadar meÖâlî
Yarmış ufukları hep seyf-i kazâ-medârıñ
- 3 Dönmez o seyf-i hâsim şehrah-ı adl-i Hâk'tan
Fevkî'r-ruûs o şuÖle bir necm-i hâledârıñ
- 4 Seyfiñle hem şarâmet faşlu'l-hitâb-ı nutkuñ
İşhâr eden o seyfi bâzû-yı iktidârıñ
- 5 Bir şuÖle-i dehâdır vaqqâd olan nigâhıñ
MaÖtûftur Hudâ'ya her medd-i intižârıñ
- 6 Yokdur mehfâfetiñ hiç bâziçe-i vegâdan
Hünâbe-i şehâdet reyhâne-i bahârıñ
- 7 Hâmûn u deşt-i harbiñ sensiñ sirâcı el hâk
Yokdur hubûtuñ aslâ memdûd iken menârıñ

²¹ Tansel, a.g.m., s. 266.

²² Sebîlü'r-Reşâd Mecmuası, M. Ertuğrul(hzl.), Bağcılar Belediyesi, İstanbul, C.8., Sy. 196, s.263.

- 8 Başt-ı cenâh ederler sükkân-ı sermediyyet
Oldukça cebhe-fersâ enşâr-ı bî-şümârîñ
- 9 Meydân-ı kerr u ferrde ğaltân olan nevâşî
Mihrâb-ı mecd ü necdet, minberleri kibârîñ
- 10 Ey nuhbe-i hamîyyet, ey seyyid-i hamâset
Nisyân-peżîr olur mu âmâl-ı intisârîñ
- 11 Sensiñ mücâhidîniñ bir ferd-i bî-Ôadîli
Bir ferd iseñ de sensin külliyyeti veķârîñ
- 12 MaÔşûķa-i fuôâdîñ aÔdâ-yı dîni ezmek
Şehdâne-i celâdet her ferd-i cân-sipârîñ
- 13 Seyf-i cihâd elinde meslûl iken demâdem
Şâdân olur muhaķķaķ ervâhı Çâr-Yâr'ıñ
- 14 Farrâķa-i Ôadüvden lertzân deĝil Ôurûķuñ
ÔAnterleriñ tanıñi gûyâ ki gûş-dârîñ
- 15 Mutlak ölüm girîzân piş-i mehâbetiñden
Ser-pençe-i rîzâda seyf-i ķazâ-nîsârîñ
- 16 Dârü'l-cihâda şîneñ bir meÔmen-i rîzâdır
Destâr-ı hûn-disârîñ iklîl-i iştihârîñ
- 17 Bir hâtîfî nidâdır semÔiñde mevc uran ses
Gûyâ telâtum eyler fevķü'l-fezâ şîÔârîñ
- 18 Mermîleri Ôadûnuñ bir seyl-i şâôil ammâ
Tûfân-ı hûn u âteş bir mevc-i dil-şîķârîñ
- 19 Maĥz-ı belâĝatiñdir iblâĝ-ı emr-i maÔrûf
Merzâ seciyyelerdir eşÔârı âbdârîñ
- 20 Hutben lisân-ı ĝaybıñ bir nefĥa-i revânı
Ĥassân ile Lebîd'i sensiñ bu ķâr-zârîñ
- 21 Şadr-ı ĝüzîñ-i Îslâm cebheñde muntabıÔdır
ÔAyn-ı şîfâsıdır o enżâr-ı iÔtibârîñ
- 22 Var ol şehâmetiñle ey şeyĥ-i pâķ-sîret
Güldeste-i taĥiyyât oldukça yâdigârîñ

- 23 Bir haşyet-i mücessem olsun Óadüvv-i nâ-kâm
Yardıķça deşt-zârı tekbîr-i zâr-zârîñ
ÓAli Salâhâddîn

2.²³

(fâ i lâ tûn/ fâ i lâ tûn/ fâ i lâ tûn/ fâ i lûn)

- 1 ÓAyn-ı hûñin mâcerâdır hâdişât-ı Kerbelâ
Gizlidir Rabb'in beyâbânında hep kerb ü belâ
- 2 Şîne-zen olsa revâdır senk-i hârâlar bütün
Hep mesâmât-ı hâcer bir çeşme-sâr-ı ibtilâ
- 3 Şabr-ı Eyyûb istemem şimdi sezâdır ağlamaķ
Görmedi çeşm-i felek bir böyle hûñin mâcerâ
- 4 Bir kulaķ verseñ duyarsın kalbgâh-ı Óaşkıma
İnleyen bir ney gibi hep nâle-i vâ-hâsretâ
- 5 Şehr-i mâtemdir Muharrem, zevķler Óayn-ı hârâm
Gördüğüñ encüm birer dâğ-ı derûn-ı Muştafâ
- 6 Kurretü'l-Óayn-i Resûl'ü kim severse ağlasın
Yutdular hûnâb-ı gâm âl-i Resûl-i Müctebâ
- 7 Kerbelâ'nın her taşından dide-i hûñin çıkar
Muhtefîdir her gubârında şehîdân-ı kazâ
- 8 Âh yandım şuóle-zâr-ı Óaşķ-ı pâkiden bütün
Leytenî mâ küntü şabben yâ habîbî fi's-sabâ
- 9 Hürmet-i Âl-i Abâ-yı hetk edenler hep şaķı
Zâde-i Peygâmbere lâyıķ mıdır böyle cefâ
- 10 La'l-gün oldu bu hâletle şafaķlar Şemsler
Şehber-i Cibrîl'i yakdı âh-ı sükkân-ı semâ
- 11 Dide-i hûnbâr-ı Zehrâ oldu bir dürr-i Necef
Hükm-i taķdır-i Hüdâ'ya Murtezâ verdi rızâ
- 12 Bir lisân-ı isticâ rîķ-i revân-ı Kerbelâ
Teşne-lebler kâse kâse yutdular zehr-i Óınâ

²³ *Sebilü'r-Reşâd* Mecmuası, M. Ertuğrul(hzl.), Bağcılar Belediyesi, İstanbul, C.18., Sy.453., s.124.

- 13 Ey perîşan rûzgâr, ey Ôaşıq-ı ser-der-hava
Ey Fırât u Dicle'yi pûr cûş eden bād-ı sabā
- 14 Sende böyle müptelā, bî-pā vü sersîñ anladım
Aldıññ he nefha destāvîz-i gülzâr-ı vefā
- 15 Kõkõla reyhân-ı Nebî'niñ gezdiğı sahrâları
Soñra neşr eyle dil-i müştākıma bûy-ı safā
- 16 Gülleri şermende kılmışdır neşim-i anberin
Neh-i tıyb-i yâre zîrā hep sabâdır āşinā
- 17 Māhlar kurbân-ı hüsniñ ey Hüseyn-i bin Alî
Āsümān āyine-i kıtî-nümā olmuş saña
- 18 Ĥāk-i dergāhındır ancağ tûtiyā-yı çeşm-i cān
Ey metāf-ı āşıkān ey cevher-i Ôarz u semā
- 19 Cānını kim ki fedā eylerse rûh-ı pākine
Zinde-i cāvîd odur hem muktedā-yı asfiyā
- 20 Ey Salāhî derd-i Ehl-i Beyt ile āh eyle sen
Çünkü zulmetzâr-ı āhından çıkar Bedrû'd-dücā
Ali Salâhaddin

Muhammesler

Dîvân dışındak muhammeslerden biri Osmanlı donanmasının kaptan-ı deryalığını yapmış Sokullu Mehmet Paşa'nın methine dairken öteki ise vatan ve kahramanlık temalıdır. Her iki muhammes de Tanzimat dönemine özgü diyebileceğimiz bentleri kendi içinde uyaklı kafiye düzenine sahiptir.

Şiirin hemen başında “Mücāhid-i dîn ü devlet, sadr-ı şehîd Sokollu Mehmed Paşa'nın yevm-i şehādetine musādîf Ramazān-ı Şerîf'in onuncu cuma günü Eyüb'de medfen-i mübāreki önünde icrā edilen ihtifāl esnāsında Ali Salâhaddin Bey tarafından okunmuştur.” şeklinde kısa bir açıklama yapılmıştır.

1.²⁴

(*mef ū lü/ me fā i lü/ me fā i lü/ fe ū lün*)

- 1 Ey sāye-i iclālî olan kavm-i necîbiñ
Bir şems idi āfākda gūyā ki raķibiñ;
Velvāl-i vegāda o seniñ nām-ı meħibiñ
Düşmānlara bārān-ı belā olmaya zehriñ
Bir seyf idi, tarrāķası da reōy-i muşibiñ.
- 2 Āmāl-i cihāngirine füşhatgeh-i dünyā
Dar gelmiş idi, çünkü fütühātını cevzā
İōlā için olmuşdu nighbān-ı muōallā;
Arş olmuş iken süllem-i iķbāline ahrā
Hāk oldu yine cismine bir āşık-ı şeydā!
- 3 Hün-āb-ı şehādet saña ārāyiş-i ģmān,
Türbeñde fūrūzān eșer-i lemōa-i Raħmān,
Rūhuñ ki beķā mülkine olduķça hırāmān
Türbeñ diyor insānlara ey šāhib-i izōān
Dünyālara lāyık yine dünyāda kalan šān
- 4 Bir kanlı eliñ hançer-i bî-dādına kurbān
Olduñ, ne fecāōat! Buna her ķalb-i ģurūşān
Ĥasret saçıyor: Ĥasret-i hūnābe-i vicdān!
Perverde-i iħsāna baķın düşmān-ı iħsān!
Meczūba baķın ķātil-i hūn-h'ār ne insān!
- 5 Sen nāzım-ı devlet idiñ ey šadr-ı felekcāh,
Manzūme-i hilķatde ise nādirü'l-eşbāh;
Baħriyye de berriyye de iōcāzına āgāh,
Şevķinle bizi ķabrine cezbeyleyen Allāh
Emretmede iħdā-yı fevātih bize her gāh.
- 6 Ey Őunşur-ı pākize-şiyem, der-i şehāmet
Deryāda bile eylediñ işār-ı celādet;
Deryā ki, seniñ fikr-i amķkindan ibāret!
İcād-ı maālīde saña kuvvet ü heybet
Baħşetmiş idi dalgalarıñ şavleti elbet!
- 7 Bir ķalōa-i seyyāre iken baħr ile berde,
Rūhuñ yine seyyāre gibi seyr ü seferde!

²⁴ Sebülü'r-Reşād Mecmuası, M. Ertuğrul(hzl.), Bağcılar Belediyesi, İstanbul, C.9., Sy.209, s.9.

Sen fâtih-i büldân iken ey şadr-ı güzide,
Elbette Süleymânlara Âsaflara Óumde
Olmuşdu vücûduñ, evet ey rûh-ı remide.

- 8 Düşmânları mâtemlere boğduñ o deñizde,
Deryâ ki, seniñ naql-i fütûhâtına bende!
Her mevcesi bir lahn-ı tarab-zâ-yı güzide
Olmuş da verir zindegi-i rûhuna müjde?
Kabrindeki žulmet bize bir şubh-ı demide!

- 9 ÓUlviyyetiniñ şahidi târih olan âdem
MesÓud yaşar şine-i milletde demâdem;
Her kûşe-i Óâlem saña bir mağber-i hurrem!
Bir nefha-i iÓcâz mezârındaki hemdem,
Sen bir fem-i mülhim, ben ise Óac-z-i mücessem.

- 10 Ey hâtıralar Óâlemi, ey fahr-ı eķâbir,
Âtılere doğru süzülen şanlı meÓâsir
Türbende teÓâlî ediyor evvel ü âhir!
TaÓdâd edemez gerçi meziyyâtını şâÓir,
Kaldıñ fem-i devrânda faķat yâd-ı mefâhir,

- 11 Bir Óömr-i müóebbed kazanan rûh-ı fazilet
Hâbıt olamaz sâye-i žillet gibi elbet
VazÓ eylediğini dehrde bünyân-ı Óadâlet
Bir Óâlem-i Óumrân ki mezârını buna hücet!
Sen ölmediñ aslâ o ne devlet, ne saÓâdet!

- 12 Her tantana, her debdebeniñ ferş-i cebini
Toprakdaki cevher; evet oldur semini
Nâmûs-ı vatan nâmına şaklar da zemini
Takdis ederiz hem okuruz sebÓ-i mesâni
İhlâsımız ey dîn ü vatan hâdimi, dîni.

Ali Salâhaddîn (fî 10 Ramazan sene 330)
Neşide-i Hamâset

2.²⁵

(fe i lâ tün/ fe i lâ tün/ fe i lâ tün/ fe i lün)

- 1 Kalkıñ ey ehl-i vatan, bezl-i ser ü cân edelim,
Düşmen-i rû-siyehi hâk ile yeksân edelim,
O celâdet ne imiş Óâleme iÓlân edelim,
Hün-ı cevvalimizi Óunsur-ı cüşân edelim,

²⁵ Sebîlü'r-Reşâd Mecmuası, M. Ertuğrul(hzl.), Bağcılar Belediyesi, İstanbul, C.9., Sy.216, s.147.

Rāyet-i şânımızı şehîr-i perrân edelim.

- 2 Atalım tefrikayı, kitle-i yek-cân olalım,
Vatanın derdi büyükdür, ona dermân olalım,
Hepimiz seyl-i hurûşân gibi pūyân olalım,
Düşmeniñ sâha-i âmâline tūfân olalım,
Şühedâ ma'şeriniñ rûhuna kırbân olalım.
- 3 O hamiyyet denilen cevherimiz bir iklîl,
Bu da 'Osmanlılarıñ şânını tebcîle delîl.
Yükselen gulğul-i tekbîrler, âvâz-ı rahîl
Şadr-ı İslâm'daki feyzi ederler temşîl;
Yek-zebân âyet-i Feth'i edelim hep tertîl.
- 4 Çehreler kalb ile hemhâl birer kâşif-i rāz,
Cihet-i câmi'â-i vahdet-i eyler ibrâz.
Dîdeler şimdi sühan-sāz-ı serâ'oir-perdāz...
Yükselen gulğule-i rûhlar âvâz-ı niyāz;
Ediyor 'Arş-ı İlâhî'ye duâlar pervāz.
- 5 Çiğneyip rîk-i beyābân gibi düşmenleri hep
Ne imiş gösterelim, anlatalım onlara hârb;
Hârbdir şân-ı hamâşimizi i'âlāya sebeb,
Kılma düşmānlara yâ Rab bizi ehdāf-ı leheb
Vatana göz dikenin gözleri çıksın yâ Rab!
- 6 Berķ-ı hâtif gibi sür'atle geçen 'ömre necât
Veremez havf u hâzer emr-i muḳadderse memât.
Mahv ile anlaşılır gāh-ı hayâtı işbât!
'İzzet-i nefis ile ḳā'im şeref-i hissiyât,
Yaşamaḳdansa zelîlâne ölüm 'Oayn-ı hayât.
- 7 Merd-i meydân-ı şehâmetdeki ḳandır yaşatan
Ḳoca bir milleti her ḳatresi bir rûh-ı revân.
Cebhe-i mecd ü şeref eldeki seyf-ı bürrân,
Şıyt-i velvâlimize ma'erekeler şûr-ı cihân;
Dökülen hûn-ı şehâdetde fûrûzân imân.

2. Beyânü'l-Hak Mecmuasında Yayımlanan Bir Şiiri

“Tecelligâh-ı Mûsâ, Tûr-ı Sinâ”²⁶ başlığını taşıyan bu şiir, kısa mesnevi nazım şekliyle Beyânü'l-Hak mecmuasında yayımlanmıştır. Şiirde Hz. Musâ'nın Tûr Dağı'nda Allâh'la konuşması mucizesi ve bu hadiseden dolayı Tûr Dağı'nın aldığı kudsîyet anlatılmaktadır.

²⁶Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, Beyânü'l-Hak, C.2., sy.34,s.797., <https://idp.org.tr/> (Erişim

(me fā i lün/ fe i lā tün/ me fā i lün/ fe i lün)

- 1 Serir-i qalbime hâkim serâoir-i Sînâ
Qazâyâ bağıl Óarş u ferşi bî-ser u pâ
- 2 ÓAsırların o girân-cân havâtırıyla bütün
Qıyâm-ı hâşre kadar şineler döger her gün
- 3 Hâcer, şecer yaşarsa da ser-best
Hitâb-ı gayb ile nālân o şahik-i ser-mest
- 4 Serinde kuş gibi bir fikr valihâne uçar
O valihâne tefekkür serâoir-i aÓşâr
- 5 Ne cılve-zâr-ı meÓânî o Óaşk-ı iÓcâz !
Ne yolda zâr- beyândır o maÓkes-i âvâz
- 6 Sükût içinde bile şârih-i hitâb-ı şuóun
H atıb-i minber-i kudret o yerdedir meskûn
- 7 Hudâ'yı görmek için yükselir de rûhuyla
Düşer o şine-i melhûfa soñra bir şuÓle
- 8 Tecelliyât-ı İlâhî birer semâ-yı beqâ
Gelir semâ-yı beqâdan hitâb-ı yâ Mûsâ!
- 9 Düşün Kelim ile bir de kelâm-ı iÓcâzı
Ne yaptı qos qoca peygamberi onun râzı!
- 10 Qavuşdu cân ile cânân meyânede Sînâ
Telehhüfâtını sóma o bîdle âslâ
- 11 Cebel diyüb geçiverme biraz düşün Óaşkı
Düşün ki Óabd ile kâim o maÓbediñ şevki
- 12 Lisân-ı Óaşqdan anlarsa da Kelim âh²⁷
Muqattaóâtını bilmek kolay değıl yâh²⁸
- 13 Ne Tûr'u gördü nigâhım ne de o Mûsâ'yı
Başiretim ile gördüm cihân-ı maÓnâyı

Tarihi:15.10.2020)

²⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

²⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

- 14 Çıkan o şāhika-i rūhum faķat deęil kendim
Ne gōrdü rūhumu kendim ne rūhum oldu benim
- 15 Gōñül dedikleri ātî gibi karanlıķdır
Karanlığıyla havarık o yerde şārıkdır
- 16 Benim de gōñlümü aldı o Őaşķı nūrānūr
Harīm-i dildeki Őaşķım Hudā gibi manżur
- 17 Ne yüzle görmeli Allāh'ı mahcūbum
Hudā bilir ki hīcābımla belki maŐyūbum

3.İ.B.B . Atatürk Kitaplığı'nda Kayıtlı Bir Kasidesi

“Bel-mtf-07-1224” arşiv numarasıyla ile kayıtlı şiir, hemen üstünde “9 Kanun-ı Evvel 1935 tarihli lise edebiyat öğretmenlerinden Ali Salâhaddin tarafından Muallim Cevdet'in vefatı üzerine onun adına hazırlanan kitaba derc edilmek üzere yazılmış “Vech-i bākîdeki āsāra olanlar nigerān/Olamaz daŐvi-i hestiyle girān-bār-ı cihān” dizeleriyle başlayan manzume.” şeklinde bir açıklama bulunan ve kaside nazım şekli ile yazılmış bir mersiye dir.

1.²⁹

(fe i lā tūn/ fe i lā tūn/ fe i lā tūn/ fe i lūn)

- 1 Vech-i bākîdeki āsāra olanlar nigerān
Olamaz daŐvi-i hestiyle girānbār-ı cihān
- 2 Var ise varlığıdır herkese mizŐāç bir yük
Bî-vücūd olmak imiş rahāt-ı cāñ, rūh-ı revān
- 3 MaŐkes-i hiss-i ezeldir şuver-i gūn-ā-guñ
Žıll-ı maĥdūd-ı Őadem hep şu müzāhir her an
- 4 Müncemid girye içinde boęulan feryādın
Yād-ı nālānı o āĥcār-ı mekābirde nihān!
- 5 Şanki bir kāmēt-i ber-pāy-ı kıyāmet hepsi
VazŐ-ı sāmitle verir ders-i ĥaķikāt-efşān!
- 6 Serteser efser ü kişverleriñ enķāzı bütün
Bir ālāy seng-i mekābir.. bu mudur şān, Őunvān!?

²⁹ Bu kaside, Salāhî'nin eğitimci, kütüphaneci, ve Türk arşivciliğinin kurucusu sayılan Muallim Cevdet'in vefatı üzerine yazdığı bir mersiye dir.

- 7 Hük-m-i dünyâ-yı tutan hüsrev u hâkânlar hep
Zîr-i âhcârda pinhân ne müheykel hüsrân!
- 8 Bu güzergâh-ı fenâ kıntara-i Ŗuqbâdır
Her kıonan göçmeğe mahkûm misâfir ceyrân
- 9 Âh bir maŖden-i imân, güher-i Ŗilm ü edeb
Hârem-i ğayb-ı hüviyyette muhakkak pinhân
- 10 Bir zamân verirken meclis-i Ŗirfâna verirken revnâk
Şimdi de merd-i sühendân-ı cinân, rûh-ı beyân
- 11 Âhter-i matlab-ı âfâk-ı hâkîkâtte idi
Çarha baş eğmedi ol ferd-i ferîdü'd-devrân
- 12 Şarkı da ğarbı da Cevdet gibi aîlar âdam
Doğrusu nâdir idi dersem eğer sanma yalan
- 13 Edebiyât-ı ŖArab, terbiye, târîh, lisân
DaŖimâ meşğalesi, zevkı idi ez-dil u cân
- 14 Onu isterdi ki gözden düşüre dehr-i fenâ
O nazarından düşürdü onu ilk önce hemân!
- 15 Ebedî sâkit iken makberesi meskendir
Bildirir masdar-ı eşyâyı, zihî tibyân!
- 16 Nâmını mâtem-i şiŖrimle aındıkça derim
Rûhunuñ nefha-i muŖciz-demi lâhut-resân
- 17 Bezm-i ihvânda ne boşluk, bunu taŖrif edemem
Hücremiz lâne-i hicrân, dehen-i beste zebân
- 18 Ey kütüphâne-i Ŗirfâna eşerler bırakan
Şimdi ser-nâme-i nâmın sañâ dîvân-ı zamân
- 19 O kitâplar duruyor çehre-i muğber gibi hep
VazŖ-ı mebhût ile gûyâ ki diyor: Yok okuyan!
- 20 Şimdi yerlerde perişân yatan ol tozlu kitâp
Bir kütüphâne-i tevkîr göñüllerde yatan
- 21 Geçme toprak diye lâkayd olarak ey zâir
Bir avuç hâkda mahfî güher-i kevn ü mekân

- 22 Senden ister burası fâtiha ihlâs ile
Çünkü bir fâtiha miftâh-ı künüz'ül-gufrâ

4.Fevziye Abdullah Tansel'in Makalesinde Yer Verdiği Şiirleri

Müseddes

Fevziye Abdullah Tansel makalesinde Salâhî'nin müseddes nazım şekliyle yazılmış bir şiirine yer vermiştir. Bu müseddes, İstanbul'un büyük velîlerinden, Halvetiye'nin Sünbülüye kolunun kurucusu mutasavvıf Sünbül Sinan'a methiye konulu ve Tanzimata Dönemi'ne özgü diyebileceğimiz tasarrufla her beyti kendi içinde uyaklı veya mütekerrirdir.

Der-Vaşf-ı Cenâb-ı Pîr Sünbül Sinân (kıddise sırrıhu)

1.³⁰

(fâ i lâ tün/ fâ i lâ tün/ fâ i lâ tün/ fâ i lün)

- 1 Bilmiş ol her zerrede Óaşk-u Hüdâ'dır müncele
Varsa göster Óaşktan hâlî kalan bir münzeli
Óaşkıdır güya cihânın yâr-ı cânı, hem-dili
Bilmeyenler cezbe-i Óaşkı bize derler deli
Sünbülü'yiz gülşen-i devrânda yâ hû, Sünbülü
Gülşenimden sünbül al, bir tâze sünbül ey velî
- 2 Hû deyip devrâna gel, âyınımız devrân bütün
Dönmeviz tevâhîd-i Hâk'dan, kârımız irfân bütün
Maqsad-ı aksamız ancak vuslat-i cânân bütün
Bâğa girmekden gâraş şemm-i gül ü reyhân bütün
Sünbülü'yiz gülşen-i devrânda yâ hû, Sünbülü
Gülşenimden sünbül al, bir tâze sünbül ey velî
- 3 Nev-bahârın bülbül-i dem-sâzı varsa ey gülüm
Câygâh-ı bülbül-i vahdet de berg-i sünbülüm
Rab-ı kalb eyle, eğer, çöz, varsa dilde bir düğüm
Ey Salâhî, bir nefes vahdetden ayrılmak ölüm
Sünbülü'yiz gülşen-i devrânda yâ hû, Sünbülü
Gülşenimden sünbül al, bir tâze sünbül ey velî

(17 Şa"bânü"Mu"azzam, Sene 1340/15 Nisan, 1922)

Muhammes

Bu muhammes, Anadolu'da yetişen büyük velîlerden Aziz Mahmut Hüdayî'nin methine dairdir ve daha çok Tanzimat Dönemi'nden sonra tercih edilen bentleri kendi içinde ayrı ayrı uyaklı bir muhammestir.

Der-Vaşf-ı Hâzret-i Pîr ÓAzîz Maâmûd Hudâyî (kıddise sırrıhü)

³⁰ Tansel,a.g.m., s.272

1.³¹

(*mef ü lü/ me fâ i lü/ me fâ i lü/ fe ü lün*)

- 1 Ey merd-i fażilet saña hürmet, saña hürmet
Öİrfânın ile bulduñ ise Öizz ü saÖâdet
Žatınla da Öirfân ediyor kesb-i meziyyet
Ey Pîr-i ÖAzîz'im o ne devlet, ne hidâyet
Öİlmiñ, edebiñ doğrusu minhâc-i tarîkat
- 2 Kâbilse de bulmak o selâtin-i zamânı
Herkes bulamaz devlet-i Öirfân-ı cihânı
Sultân ile Öirfân saña bahş etti Öinânı
Bulduñ ebedî devleti, şehrah-ı Cinân'ı
Attıñ nażarından ne kadar varsa gümânı
- 3 Ey kutb-ı Hudâ, yâr-i Hudâ, Öâşık-ı hurrem
Yâli kıalamaz pîr-i dil-âgâhtanÖâlem
Üftâde-i hâk olsa bile kıatre-i şebnem
Yükselmededir şems ile ey pîr-i mûkerrem
Oldu saña miÖrâc-i edeb süllem-i eslem
- 4 Her şine değil menzil-i mihmân-ı saÖâdet
Merdân-ı Hudâ şinesidir menzil-i devlet
Ey merd-i Hudâ, tâc-ı ser-i ehl-i tarîkat
Mañviyyete Ö âşık bu Salâhî seni elbet
Rûhunda taşır, rûhu ki Allâh'a emânet
(15 Ramazan, Sene, 1340/12 Mayıs, 192)

Gazeller

Salâhî'nin Şeyh Galib'e nazire olarak yazdığı “– düşdü” ve “olur” matlalı gazellerinin her bir beyti “Yek Avaz” gazellere örnek olacak nitelikte güzeldir.

1.³²

(*fe i lâ tün/ fâ i lâ tün/ fe i lâ tû/ fâ i lâ tün*)

- 1 Yine çeşm-i girye-bârim reh-i Öaşık-ı yâre düşdü
Nigeh-i tegâfûlünden gönûl âh u zâre düşdü
- 2 Şorarım gelen geçenden nefahât-ı müşk-bârı
Hele serseri şabâ da o civâr-ı yâre düşdü
- 3 Kiminiñ maķâmı külhân, kiminiñ maķâmı gülşen
Bu ne rûzgâr yâ Rab, o da cûybâre düşdü

³¹ Tansel,a.g.m., s.272

³² a.g.m., s.279

- 4 Seni güldüren o güller, beni ağlatır demâdem
Kimi bâğ u rāg-ı şevke, kimi şürezâre düşdü
- 5 Yakışır mı her dehâne leb-i la'Öli ol nigârîñ
Güzelim ol duhter-i rez leb-i bâde-h'âre düşdü
- 6 Baña kısmet-i ezeldir şu lehîb-i iştiyâkım
Ne günâhı var şu gönülün yed-i dil-şikâre düşdü
- 7 Kiminiñ Öinânı elde, kimi mutlaķu'l-Öinân'dır
Kimi terk-i ihtiyâre, kimi ihtihâre düşdü
- 8 Baña dil-şiken olandan düşemez şikâyet aslâ
Bu şikeste dil Salâhî baña pâre pâre düşdü
(8 Ağustos, 1936)

2.³³

(fâ i lā tün/ fâ i lā tün/ fâ i lā tün/ fâ i lün)

- 1 Gün gelir ma'Ömüreler de bir harâb âbâd olur
Ö'Âlemi ber-bâd edenler Ö'âķıbet ber-bâd olur
- 2 Bezl-i himmet eyleyen i'Ömâr-ı ķalbe dembedem
Gönlü sa'Öd-âbâd olur, ezvâķı da müzdâd olur
- 3 Ey perişân rüzgâr, ey mâ'öili nefis ü heves
Zevķ-i fânîniñ soñubir derd-i bî-imdâd olur
- 4 Kâbil-i dermân demektir, müste'Öid-i feyzdir
Kim ki Ö'âlemde gönülden tâlib-i irşâd olur
- 5 Dür olan gözden, gönülden dür olur derlerse de
Bî-nişân dildârımı zannetme dilden yâd olur
- 6 Evc-i istignâda pervâz eyleyen Ö'Anķa gibi
Dâmdan âzâd olur, âzâde-i feryâd olur
- 7 Ey Salâhî nâ-murâd olduñsa sensiñ ber-murâd
Terk-i matlab eyleyen endişeden âzâd olur

³³ Tansel,a.g.m., s.279.

SONUÇ

Bu makalede XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşamış nazım-nesir alanında birçok eser kaleme almış hem Dîvân şiir geleneğinden hemde yeni anlayışlardan birlikte istifade ettiği görülen ve üretken bir şair olan Ali Salâhaddin Yiğitoğlu'nun muhtasar Dîvân'ında bulunmayan şiirleri kaynaklarıyla birlikte verilmeye çalışılmıştır. Biyografik kaynakların, mecmuaların, muhtelif kütüphanelerdeki kayıtların, edebiyat tarihi açısından önemi bilinmektedir. Ali Salâhaddin Yiğitoğlu'nun Dîvân'ında bulunmayan şiirlerin tespitinin yapıldığı bu çalışmayla söz konusu kaynakların, özellikle Dîvânların tamamlanması açısından ne denli önemli olduğu görülmektedir. Daha ayrıntılı bir araştırma ve taramayla *Sebilü'r-Reşâd ve Sırat-ı Müstâkîm*'in yanı sıra Ali Salâhaddin'in *Meram*, *Misbah*, *Beyanü'l-Hak*, gibi kalem oynattığı diğer şiir mecmualarında neşr edilmiş şiirleri ile şairin kayıp şiir defterleri ve *Ravzatü'l İhlâs* adlı manzum eseri bulunduğu takdirde nazım alanındaki külliyatı büyük ölçüde tamamlanmış olacaktır, kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- Ceyhan, Abdullah. Sırat-ı Müstâkîm ve Sebilürreşâd Mecmuaları Fihristi. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.
- Devellioğlu, Ferit, "Osmanlıca-Türkçe Asiklopedik Lugat", Aydın kitapevi 3. Baskı hz. Aydın Sami Güneyçal, 2017
- Ergün, Sadettin Nüzhet, Türk Şairleri, Suhulet Basımevi, İstanbul
- İpekten, Haluk, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013
- Kemal, İbnül Emin Mahmut, Son Asır Türk şairleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- Sırat-ı Müstakim Mecmuası, M. Ertuğrul(hzl.), İstanbul: Bağcılar Belediyesi.
- Tansel, Fevziye Abdullah, XX. Asır Türk Edebiyatının Unutulmaması Gerekli Şairlerinden Ali Salaaddin Yiğitoğlu, İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi; Ankara,1977, sayı 3 s.265-282
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, XIX Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013
- Ünver, İsmail, Arap Harfli Metinlerin Çevirisinde Karşılaşılan Yanlışlar, Eski Türk Edebiyatı Kolegyomu, Ankara,1992
-İsmail, Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, Türkoloji Dergisi, C.XI, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1993
- Yiğitoğlu, Ali Salâhaddin, Aşkın Sesi, Suhulet Matbaası, İstanbul, 1341
- <https://idp.org.tr/> (Erişim Tarihi:15.10.2020)
- <http://www.isam.org.tr> (Erişim Tarihi:29.09.2020)
- <http://www.yazmalar.gov.tr> (Erişim Tarihi:28.09.2020)
- <http://www.turkedebiyatisimlerozlugu.com>(Erişim Tarihi:26.09.2020)